

MATKA HELMIEN HISTORIAAN

Sirpa Kurvinen

Matka helmien historiaan

Kirjoittanut Sirpa Kurvinen

Johdanto

Silloin tällöin minulta on kyselty, tiedänpö miten ja milloin helmiä on alettu käyttää koruina, kuka ne on "keksinyt" tai miten niistä on tullut niin arvostettuja. Aihe on kutkuttanut mielessä pitkään ja odottanut vain sopivaa mahdollisuutta heittäytyä historian syövereihin. Ja kuinka ollakaan, helmien tarina menee paljon kauemmas historiaan kuin osasin kuvitella.

"Matka helmien historiaan" on 10-osainen sarja, jossa matkustamme pienin askelin esihistorian ajoista lähes nykypäivään. Ja mitä kaikkea helmiin onkaan vuosituhansien kuluessa liitetty: mystiikkaa, taruja, julmuuksia, parantavia voimia, ahneutta, vaurautta, nousua ja tuhoa.

Tämä kirjoitussarja ei noudata mitään tieteellistä tarkkuutta, mutta olen pyrkinyt huolellisuuteen ja pitämään faktat mahdollisimman oikeina. Mitään tämän kirjoitussarjan tekstiä tai osia ei saa lainata ilman lupaa.

Käytetyt kuvat ovat joko Wikimedia Commons -lisenssoituja tai muulla tavoin julkiseen levitykseen sallittuja. Osa kuvista on kirjoittajan omia.

Tietoa kirjoitussarjaan olen ammentanut mm. seuraavista lähteistä:

Steven G. Bloom: Tears of Mermaids, The Secret Story of Pearls

Beatriz Chadour-Sampson & Hubert Bari: Pearls

G.F. Kuntz & C.H. Stevenson: The Book of the Pearl

Oppimateriaali, Gemological Institute of America, Pearl Course

Nick Foulkes: Mikimoto

Mikimoto Pearl Museum, official website

Perlas del Mar Cortez perlas.com.mx, official website

Neil Landman & Paula Mikkelsen: Pearls: A Natural History

Smaal - Ferreira - Grant -Petersen -Strand: Goods and Services of Marine Bivalves. Springer Link Open

Kannen kuva: Wikimedia Commons, Elisabet I, The Armada Portrait

Osa 1. Maailman vanhin jalokivi

Varmaa tietoa ei ole siitä, milloin helmiä on alettu käyttää koruina, mutta varmaa on se, että helmiä ja helmisimpukoita on ollut miljoonia vuosia. Simpukat ovat yksi vanhimmista maapallon eläinlajeista. Vanhimmat kivettyneet helmilöydökset ajoittuvat yli 200 miljoonan vuoden päähän.

Kaukaisimmat arkeologiset todisteet simpukoiden tarjoamista mahdollisuuksista ihmisten koristautumiseen ovat noin 135 000 vuoden takaa, jolloin pienistä kaurikotiloista on pujotettu kaulanauhoja. Sama korumalli on pitänyt suosionsa tuhansia vuosia, koska esimerkiksi Ranskassa Toulousen museossa on erinomaisesti säilynyt hautalöytö ajalta 6700–5600 eaa., jossa kahdella nuorehkolla naisella on ollut hautajaiskoruina pitkät ja näyttävät simpukankuorihelmet.

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:S%C3%A9pulture_de_Teviec_\(5\).jpg?uselang=fr#/media/File:S%C3%A9pulture_de_Teviec_Global.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:S%C3%A9pulture_de_Teviec_(5).jpg?uselang=fr#/media/File:S%C3%A9pulture_de_Teviec_Global.jpg)

Lohikäärmeen aivoista keisarin lahjoiksi

Helmi on suurella varmuudella maailman vanhin jalokivi. Sen käytöstä koruina on todisteita paljon ennen kuin timanttien ja muiden jalokivien arvo on ymmärretty. Säilyneitä helmiä on löydetty ja ne ovat jopa yli 5000 vuotta vanhoja.

Ehkäpä joskus kauan, kauan sitten jossain Intian rannikolla muinainen kalastajaheimo ihastui helmien muotoon ja satumaiseen hohtoon löytäessään niitä syötäväksi tarkoitettujen simpukoiden sisältä. Ehkäpä koristelu sai siitä uuden ulottuvuuden, tuhansia vuosia sitten.

Muinaisten kiinalaisten keskuudessa helmiä arvostettiin jo varhain ja niistä löytyy useita mainintoja Kiinan historiallisista teoksista jo noin 3000 vuotta eaa. Helmistä puhutaan jo silloin 'arvokkaina jalokivinä'.

Helmiä annettiin lahjaksi hallitsijoille. Yksi vanhimpia kirjoitettuja merkintöjä kertoo Xia-dynastian (vv. 2100–1600 eaa.) hallitsijan, keisari Yun, saaneen lahjaksi helminauhan, 'jonka helmet eivät olleet täysin pyöreitä'. Sitä tarina ei kerro, oliko keisari Yu tähän asiaan tyytymätön ja miten kävi lahjan antajan.

Vanhan kiinalaisen tarinan mukaan helmet saivat alkunsa tarunhohtoisen lohikäärmeen aivoissa. Erään tarinan mukaan upeimmat helmet hohtivat kilometrin päähän, ja toinen uskomus väitti, että helmen hohteella pystyi keittämään riisiä.

Helmistä löytyy mainintoja myös intialaisista pyhistä Veda-kirjoista vv. 1500–500 eaa. Veda-kirjoista vanhimmassa, Rigvedassa, sana helmi, 'krisana', mainitaan kymmenkunta kertaa, ja myöhemmässä Atharvaveda-kirjassa puhutaan jo helmistä tehdystä amuletista, jolla uskottiin olevan nuoruutta, pitkää elämää ja vaurautta antavia voimia.

On myös tarina hindujumala Krishnasta, joka poimi merestä ensimmäisen helmen ja antoi sen tyttärelleen häälahjaksi.

Orientin helmenkalastajat - aikansa taitavimmat

Myös vanhassa Orientissa, eli muinaisen Persian ja Lähi-Idän alueella, tiedetään olleen helmenkalastajia jo ainakin 1000 vuotta ennen ajanlaskumme alkua. Koko Arabian rannikko Punaisella merellä sekä Persianlahdella oli helmenkalastuksen pääalueita. Helmiä kalastettiin niin paljon kuin pystyttiin, sillä nämä orientin helmet olivat silloisessa maailmassa haluttuja ja arvostettuja. On arveltu, että jo tuolloin helmillä käytiin kauppaa reiteillä, jotka kulkivat Persian, Intian ja Kiinan välillä.

Itse asiassa tämänhetkisen tiedon mukaan maailman vanhin helmi, ns. Um Al Quwai-helmi, täysin säilyneenä, ei fossiloituneena, löytyi vuonna 2012 Yhdistyneiden Arabiemiraattien alueelta muinaisesta neoliittikauden haudasta, ja se on tutkimusten mukaan jopa 7500 vuotta vanha.

Lokakuussa 2019 uutisoitiin samalta alueelta löytyneestä, mahdollisesti vielä vanhemmasta helmestä, jonka ikä olisi noin 8000 vuotta. (Helsingin Sanomat 21.10.2019)

Muitakin suunnilleen yhtä vanhoja helmiä on olemassa. Ennen Um Al Quwai-helmen löytymistä maailman vanhimman helmen titteliä piti 5000 vuoden ikäinen Jomon-helmi Japanista.

Helmet eivät suinkaan olleet naisten koruja, vaan prinssien, kuninkaiden ja keisarien. Mitä enemmän hallitsijalla oli helmikoruja, sitä suurempaa arvostusta hän nautti. Helmien määrällä osoitettiin myös vaurautta. Hallitsijoilla saattoi olla kaulalla kymmeniä pitkiä helminauhoja, ranteissaan monirivisiä helmirannekoruja, ja lisäksi heidän vaatteensa kirjailtiin täyteen helmiä. Vain harvalla naisella oli tuolloin riittävä arvoasema helmien käyttämiseen.

Vanhin Orientin alueelta löydetty kokonainen helminauha, ns. Susa-nauha, on peräisin ajalta 300-400 eaa. Se löydettiin jo vuonna 1901 nykyisen Syyrian alueelta upeasti kullalla ja jalokivillä koristellusta hautasarkofagista, johon oli haudattu luultavasti nuori kuninkaallinen nainen. Nauha on kolmirivinen, kultaisilla välisosilla taidokkaasti yhteen liitetty ja kultaisella lukolla varustettu taidonnäyte. Siinä on yli 200 helmeä, joista suurin osa on säilynyt nykypäivään asti murenematta, vaikkakin melko huonokuntoisina.

Susa-nauha on nähtävillä Louvren taidemuseossa Pariisissa.

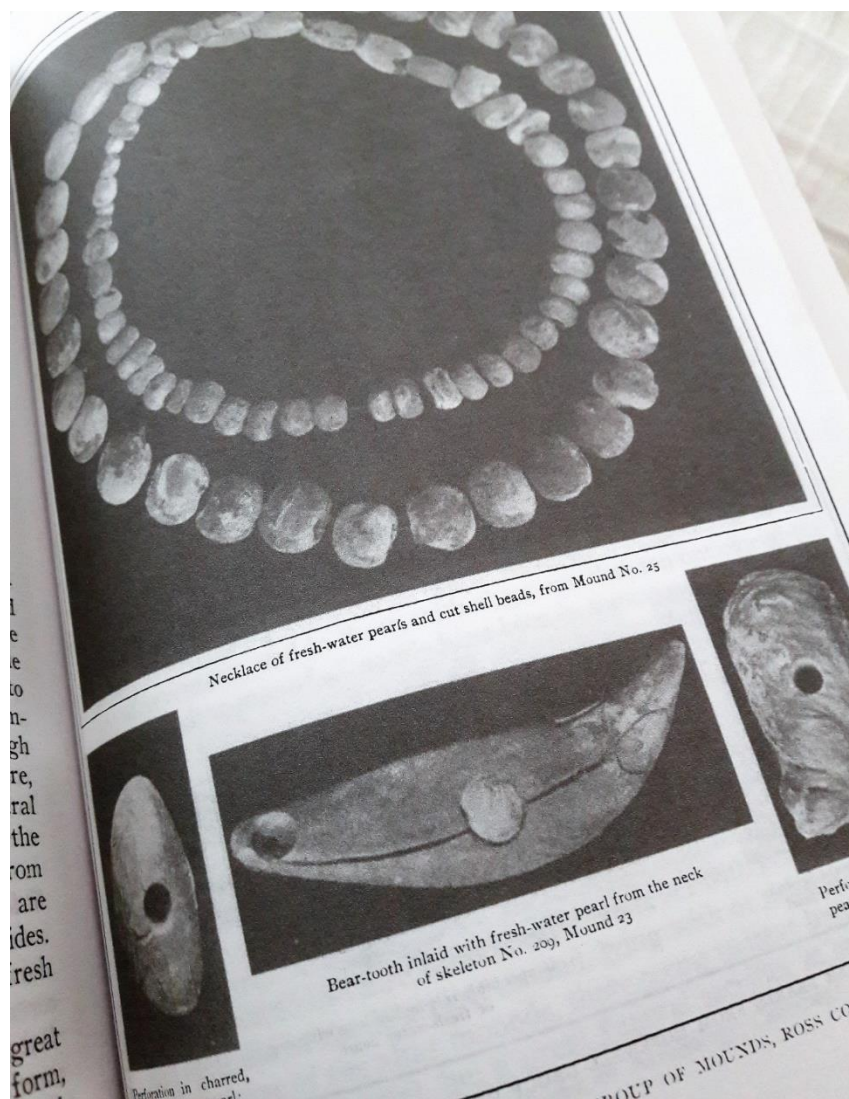

Osa 2. Kummunrakentajista Kolumbukseen

Helmien historian iso kulmakivi on Kolumbuksen kolmas retki Amerikkaan vuonna 1498, vaikka itse Kolumbukselle siitä ei kehuja sadellut. Sitä edeltävältä ajalta mantereen helmiaarteet ovat todellakin maanneet historian hämärissä. Kuitenkin koko Amerikan mantereella, niin pohjoisessa kuin etelässä, on ennen Kolumbusta ollut laaja ja arvokas helmien käyttökulttuuri sekä koruina, rituaaliesineinä kuin vaihdon välineinäkin.

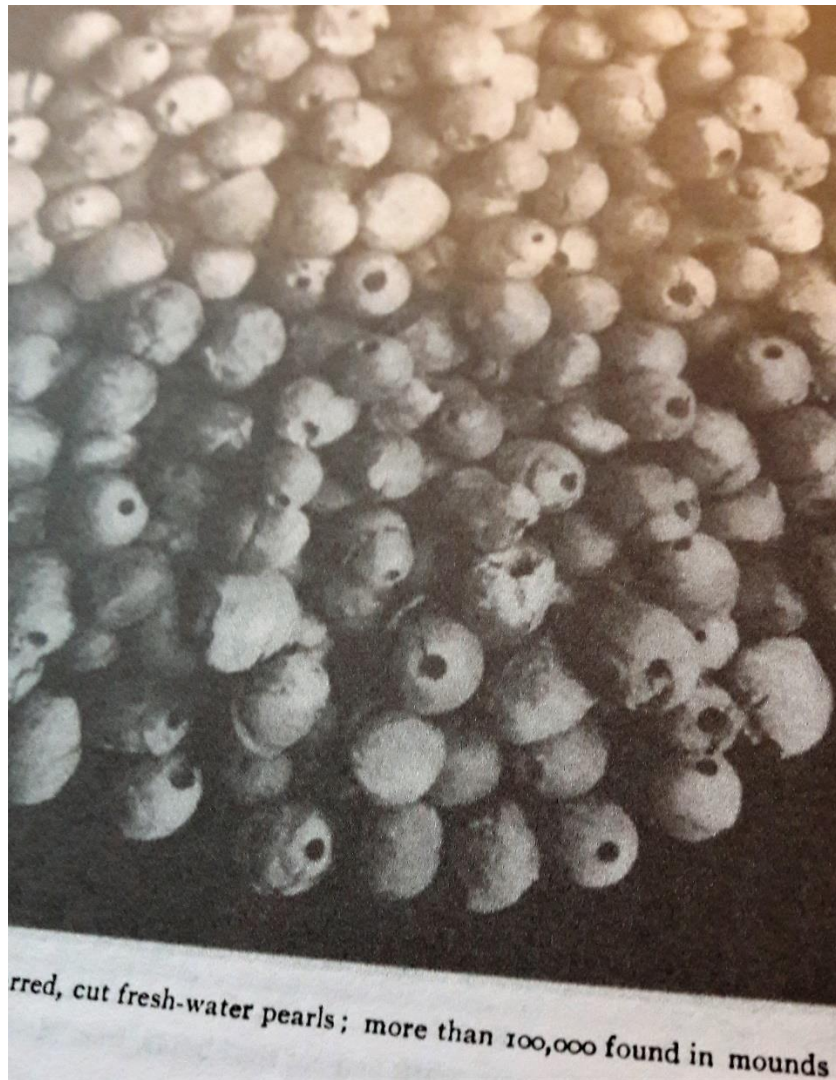
Kummunrakentajien helmiaarteet

Amerikan muinaiset alkuperäiskansat ovat käyttäneet helmiä jo tuhansia vuosia ennen Kolumbuksen ja muiden löytöretkeilijöiden saapumista. Vanhoista kummunrakentajaheimojen hautakummuista on löydetty tuhansia helmiä, joista osa on ollut todella suuria. On arveltu, että helmillä on ollut tärkeä seremoniallinen merkitys niin hallitsijaritualeissa kuin hautajaisissa.

Kummunrakentajat (mound builders) asuivat lähinnä Pohjois-Amerikan itä- ja eteläosissa. Kumpuja on edelleen jäljellä lukuisia esimerkiksi Ohiossa ja Mississippi-joen ympäristössä. Vanhimmat kummut ovat jopa 3500 eaa., ja kumpujen kukoistuskausi oli 700-200 eaa., jolta ajalta suuret helmilöydötkin ovat.

Kummuista löydettiin aikoinaan valtavia helmimääriä. Osa näistä muinaisista helmistä on edelleen nähtävillä muun muassa Smithsonian-instituutissa. Helmet olivat enimmäkseen makeanveden helmiä alueiden jokisimpukoista.

Myös Väli- ja Etelä-Amerikan muinaisissa korkeakulttuureissa inkojen, mayojen ja atsteekkien tiedetään etsineen ja keräilleen näyttäviä helmiä hallitsijoilleen ja jumalilleen. Luultavasti he ovat jo osanneet kalastaa helmiä merestä, koska meri on ollut heidän valtakuntiansa rajana. Merestä he ovat löytäneet suuria, näyttäviä helmiä, joista paljon myöhemmin tuli myös himottuja aarteita Euroopan hoveissa.

Amerikan alkuperäisväestö sai rauhassa pitää helmiaarteensa ja käydä niillä heimojen välistä kauppaa siihen asti, kunnes eurooppalaisten hovien ahneus kävi hallitsemattomaksi.

Kolumbus näytti tien helmien luokse

Kristoffer Kolumbuksen oli määrä tuoda Espanjan kuninkaan **Ferdinandin** ja kuningatar **Isabellan** käskystä Aasiasta - hänethän lähetettiin etsimään reittiä Intiaan - rikkauksia, siis 'helmiä, jalokiviä, kultaa, hopeaa, mausteita ja muuta kauppatavaraa'. Helmet eivät olleet listan kärkipäässä sattumalta, sillä tuohon aikaan helmet olivat Euroopassa kultaa arvokkaampi kauppatavara niiden harvinaisuuden takia.

Kuningatar Isabella oli aikansa helmihullu. Hänellä oli valtavia jalokivin koristeltuja helmikoruja, helmin kirjailtuja viittoja ja pukuja sekä jopa helmikoristeltua tapettia. Hän kadehti toista helmihullua, aikalaistaan Englannin kuningatar Elisabet I:tä, jonka asut olivat yltä päältä helmien peitossa ja joka jopa haudattiin helmikoristeisiin peitettynä.

Kuuluista Elisabet I:n Armada-muotokuva, josta saa hieman käsitystä helmien käytöstä. Puku on täynnä suuria luonnonhelmiä, joiden arvo on ollut jo taulun maalausvuonna 1588 mittaamaton:

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Elizabeth_I_\(Armada_Portrait\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Elizabeth_I_(Armada_Portrait).jpg)

Kolumbuksen surkeat tuliaiset

Kolumbus teki kaikkiaan neljä matkaa Amerikkaan (vaikka uskoikin pitkään löytäneensä meritien Intiaan), ja hänen päiväkirjamerkintöjensä sekä muiden aikalaismerkintöjen pohjalta näyttää siltä, että Meksikonlahden merialueiden upeiden helmien kohtalo sinetöitiin kolmannen matkan tuloksena.

Ensimmäisen matkan (v.1492) tuomiset olivat lähinnä jännittäviä matkatarinoita sekä seitsemän Karibialta vangittua 'alkuasukasta'. Arvatenkaan suunnattomia uusia rikkauksia odottaneet kuningas ja kuningatar eivät olleet kovin tyytyväisiä. He painostivat Kolumbusta lähtemään pikaisesti uudelle retkelle, mikä ei sekään juuri aarteistoa lisännyt. Toisen retken (v.1493) tuliaiset olivat lähinnä mausteita.

Kolmannella retkellään (v.1498) Kolumbus rantautui jossain vaiheessa lähelle Venezuelaa. Häntä vastassa rannalla oli joukko paikallisia asukkaita, joilla oli kimmeltävistä helmistä tehtyjä nauhoja yllään. Helmiä lojui myös ympäri rantaa hurjia määriä. Kolumbus ymmärsi tulleensa nyt sen aarteen luo, mitä kuningashuone himoitsi.

Jostain syystä hän ei kuitenkaan tarttunut hetkeen, vaikka sai jopa paikalliselta päälliköltä tietää suunnattoman suuren helmisimpukkaesiintymän tarkan sijainnin.

Kolumbus "osti" vain kolme paunaa - vähän päälle kilon - helmiä vaihtamalla ne lasihelmiin, messinkiesineisiin ja sokeriin. Nämä helmet sekä tieto valtaisasta helmisimpukkaesiintymästä päätyivät vihdoinkin Isabellalle. Kolumbus itse joutui hovin epäsuosioon.

Mikä ilme kuningatar Isabellalla on maalauksessa! Kolumbus ei ehkä ole juuri tuonut yhtäkään tyydyttävää tulista.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Emanuel_Gottlieb_Leutze_-_Columbus_Before_the_Queen.JPG

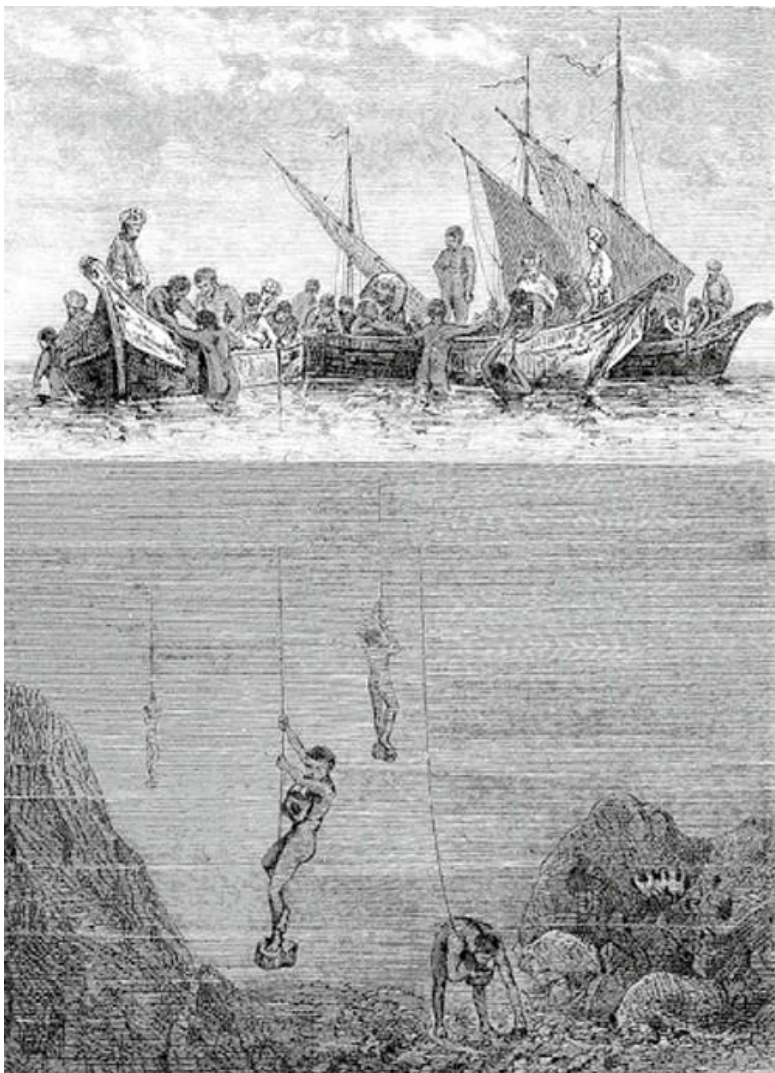
Osa 3. Helmihulluus iski Eurooppaan

Vuonna 1499 lähtivät helmiaarteiden luo toiset merenkulkijat, kuten **Amerigo Vespucci**, **Juan de la Cosa**, **Alonso Ojeda** ja **Vicente Pinzón**. Vihdoin Espanjan kuninkaallisten ahnaat toiveet täyttyivät. Alkoi aivan hulluuteen mennyt helmenkalastus ja helmien rahtaaminen Eurooppaan.

Paikallinen alkuperäisväestö alistettiin julmaan orjuuteen sukeltamaan helmisimpukoita henkensä kaupalla. Palkkioksi he saivat tavaroita, joita he eivät olleet ikinä nähneet, kuten vaatteita, kenkiä, metallia sekä lasihelmiä ja muita lasiesineitä, jotka jostain syystä viehättivät heitä suuresti.

1500-luvun alkuun mennessä helmistä oli tullut Uuden Maailman suurin vientituote, ja jo vuosien 1513 ja 1530 välillä Meksikonlahdelta ja lähiympäristöstä tuotiin Eurooppaan yli 120 miljoonaa helmeä.

Kaiken sen kalastivat meren syvyyksistä paikalliset ihmiset, joiden kohtelu oli sitä julmempaa, mitä ahneemmaksi Euroopassa tultiin. Sukeltajat pakotettiin pinnan alle riipimään simpukoita koreihinsa niin nopeasti kuin taisivat. Pinnalla sai vetäistä juuri sen verran henkeä kuin mitä kesti korin kippaaminen veneeseen, sitten veneessä ollut vahti painoi sukeltajan takaisin pinnan alle. Ruokaa ei juuri saanut ja työtä tehtiin sarastuksesta pimeään tuloon. Yöksi kalastajat kahlehdittiin. Monet eivät kestäneet työssä muutamaa päivää enempää. Yleisin kuolinsyy oli omaan vereen tukehtuminen, koska lähes tauoton pakkosukeltaminen aiheutti keuhkoihin. Monet helmenkalastajat myös kuuroutuivat, koska jatkuva syvälle sukeltaminen rikkoi tärykalvot.

Kolumbuksen retkien jälkeen noin kolmenkymmenen vuoden kuluessa helmistä tuli Euroopassa hyödyke, jota ilman ei voinut olla kukaan kunniallinen aatelinen tai ylempiarvoinen.

1600-luvulle kääntyessä kaikki kuuluisat: Medicit, Habsburgit, Borgiat, Tudorit ja muut käyttivät helmiä enemmän kuin muita jalokiviä.

Caterina de' Medicia esittävä maalaus on todella aikansa kuva. Tuntemattoman maalarin noin 1547-59 maalaamassa muotokuvassa Caterinan puku on yltä päältä helmin kirjailtu. Kaulalla on upea suurista helmistä ja jalokivistä tehty kaulakoru, jossa samoin kuin korvakoruissa on erityisesti tuohon aikaan himoittuja valtavia (ja todella harvinaisia) pisaranmuotoisia helmiä. Lisäksi tiara on helmin koristeltu. Puvussa olevien helmien arvo voisi varovaisesti arvioituna olla useita miljoonia euroja nykypäivänä.

Puhutaan jopa "helmikaudesta" (Pearl Age), joka ajoittui vuosien 1524 ja 1658 väliin. Niin naiset kuin miehet verhoilivat itsensä niin monilla helmillä kuin vain varat antoivat myöden, kuninkaiden viitat, liivit, kruunut ja valtikat koristeltiin helmillä ja kuningattarien näyttävimmät korut tehtiin suurimmista helmistä mitä löytyi. Kaikki helmet mitä Euroopan markkinoille tuli, kaupattiin välittömästi aatelisille, ylhäisille ja ylemmälle keskiluokalle.

Eurooppa oli hurautunut helmiin.

Lisäluettavaa: <https://www.gia.edu/doc/Pearl-Fashion-Through-the-Agesv.pdf>

Osa 4. Helmien mystiikka ja parantavat voimat

Sarjan ensimmäisessä osassa mainitsin, että muinaiset kiinalaiset uskoivat helmien syntyvän lohikäärmeen päässä. Siksi helmet kuvastivat myös rohkeutta, sillä henkilöltä, joka aikoi saada helmen käyttöönsä, vaadittiin suurta rohkeutta ensin kukistaa lohikäärme.

Edelleen kiinalaisissa ja japanilaisissa kuvissa ja patsaissa on usein kuvattuna lohikäärme ja helmi.

Muinaisessa Kiinassa helmet olivat myös viisauden symboli. Lisäksi helmien uskottiin tuovan kantajalleen ikuista nuoruutta ja kuolemattomuutta. Niitä jauhettiin ja niistä tehtiin erilaisia eliksiirejä auttamaan näiden ominaisuuksien saavuttamisessa.

Muita helmiin vuosituhsia liitettyjä ominaisuuksia ovat muun muassa puhtaus, viattomuus, nöyryys ja levollisuus.

Keskiajalta nykypäiviin asti helmi on ollut morsiamen hääkoru juuri näiden uskomusten takia. Kristinuskon opinkappaleissa helmellä oli erityinen merkitys juuri täydellisyyden ja puhtauden symboloijana. Siksi esimerkiksi pyhät kirkkotekstiilit ja ehtoollismaljat sekä liturgiset kirjat oli päällystetty helmillä.

Pyhiä voimia hallitsijoille

Keskiajan hallitsijoiden kruunajaisasut oli kirjailtu helmillä, sillä näin uskottiin hallitsijan saavan pyhät voimat maansa johtamiseen.

Noin v. 1133 valmistettiin kruunajaisviitta, ensin **Roger II:n** käyttöön, mutta hänen jälkeensä sitä käyttivät useat pyhän saksalaisroomalaisen keisarikunnan hallitsijat. Viitan reunukseen kirjailtiin jalokivien ja kullan lisäksi vaatimattomat 100 000 pientä helmeä.

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d7/Austria-03366 -
Coronation Mantle %2832936320465%29.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d7/Austria-03366_-_Coronation_Mantle_%2832936320465%29.jpg)

Alla olevasta linkistä voi kurkistaa huikean taidokkaasti kirjailtua seremoniahansikasta, joka on luultavasti kuulunut pyhän saksalaisroomalaisen keisarikunnan **Fredrik II:lle** hänen kruunajaisissaan joko vuonna 1220 tai aiemmin. Pyhiä voimia antanut hansikas on tehty punaisesta sametista, kullasta, helmistä ja jalokivistä. Sivulla kerrotaan myös hansikkaan perinteistä.

https://medieval.webcon.net.au/extant_gloves_frederick_ii.html

Sekä viitta ja hansikas ovat nähtävillä Wienin keisarillisessa aarrekammiossa.

Helmet, nuo lääketieteen monitaiturit

Sydänkeskiajalla elänyt benediktiiniläisnunna **Hildegard Bingeniläinen** (1098-1179) oli kiinnostunut kasvien ja jalokivien parantavista ominaisuuksista. Hänen mielestään makeanveden helmet kasvoivat likaisissa jokiuomissa, joten ne olivat hänen mielestään kelvottomia lääketieteellisiin tarkoituksiin, mutta meriveden helmet tulivat puhtaista ja kirkkaista vesistä ja olivat suositeltavia lääkintään. Kuumeen hoitoon hän kehotti laittamaan merivesihelmen likoamaan juotavaan veteen, jotta se imi pois veden epäpuhtaudet. Puhdistetun veden juominen laski kuumetta. Päänsärkyyn hän suosittelee helmen lämmittämistä auringossa, jonka jälkeen sitä pidettiin otsalla särkyä poistamassa.

Helmien murskaaminen ja jauheen nieleminen oli omiaan auttamaan sydänvaivoissa.

Kuvassa: Hildegard Bingeniläinen ja kirjuri Volmar

Keskiajalla helmien lääkinnälliset ominaisuudet menivät iloisesti sekaisin magiikan ja mystiikan kanssa. Suunnilleen 1300-luvulle asti kaikki hoito-opit olivat täysin ilman lääketieteellistä näyttöä. Helmiä kuitenkin käytettiin apuna niin sydänvikaan, kuumetauteihin, verenvuotoon, ripuliin kuin mielenvikoihin. Tai silmiä parantamaan: helmijauhetta hierottiin silmiin, koska se kirkasti näköä, vahvisti silmähermoja ja kuivasi silmiin menevän kosteuden!

Vanhat uskomukset ovat myös nykypäivää

Vaikka nämä muinaiset tarinat saattavat naurattaa, nykyaikaan on jäänyt elämään monia helmiin liitettyjä uskomuksia ja myyttejä.

Esimerkiksi tämä: jos annat jollekin lahjaksi helmen tai helmikorun, jonka historiaan liittyy pahaa tahtoa tai mustasukkaisuutta, se tuo epäonnea henkilöille, jotka ovat pahantahtoisia tai mustasukkaisia.

Jos helmikorun antaa lahjaksi rakkaudesta ja puhtain mielin, helmi symboloi puhtautta ja hedelmällisyyttä ja tuo saajalleen onnea. Siksi meillä on edelleen tapana antaa vauvalle lahjaksi kastehelmet, ja siksi monet morsiamet haluavat häpäivänään pitää helmikoruja.

Helmistä ja simpukankuorista saatavaa helmiäistä käytetään nykypäivän kosmetiikassa aivan kuten jo keskiajalla. Helmiäisen meikkituotteissa uskot(ell)aan antavan iholle yllällisen hohteen, samoin helmiäisjauhetta löytyy joistakin puhdistustuotteista ja shampoista. Samalla kaavalla mentiin jo 1500-luvulla, jolloin neuvottiin sekoittamaan helmijauhetta sitruunanmehuun ja pesemään kasvot tällä "maailman parhaalla" seoksella.

Samoin kuin keskiajan ihmisiä, myös meitä nykypäivän ihmisiä kiehtoo helmen "täydellisyys". Toisin kuin muut jalokivet, helmi on syntyessään valmis ja täydellinen, kun taas muut jalokivet saavat arvonsa vasta hiomistyön tuloksena. Siksi helmiä on kautta vuosituhansien pidetty erityisinä, salaperäisinä, voimakkaina luonnon ihmeinä.

Osa 5. Tyynen valtameren kulttuurit

Uskomatonta, millaisia tarinoita voi löytää helmiin liittyen! Viehättävimpiä kaikista lukemistani ovat legendat Polynesian jumalista Tanesta ja Orosta sekä tahitinhelmien synnystä.

Yhden legendan mukaan helmet olivat alun perin ensimmäinen pilkahdus valosta, jonka Tane, harmonian ja kauneuden jumala, sai Luojalta. Tane teki valosta tähtiä ja helmet kiersivät jumalalta toiselle, kunnes lopulta Oro, Tahitin sodan jumala, rakastui paikalliseen naiseen ja antoi tälle kämmenensä kokoisen helmen lahjaksi. Nainen antoi helmen tyttärelleen ja näin sai alkunsa helmien ja ihmisten välinen yhteys.

Toisen legendan mukaan Oro vieraili maan päällä sateenkaaria pitkin ja antoi näin simpukoiden helmiäiselle niiden välkkeen ja tahitihelmille niiden upeat värisävyt. Muistoksi vierailuistaan hän jätti mustan helmisimpukan ja siitä lähtien *Pinctada Margaritifera*, mustahuulisimpukka, on elänyt Tahitin vesissä ja antanut kauneutta ihmisten elämään.

Lue lisää: <https://en.wikipedia.org/wiki/%27Oro>

Tyynen meren koskemattomat ja häikäisevän upeat atollisaaret saivat ensimmäiset asukkaansa noin 4000 vuotta eaa., jolloin ihmisiä alkoi muuttaa saarille Koillis-Aasiasta. Saarille kasvoi vahva väestö, jonka oma kulttuuri sai kehittyä siihen asti, kunnes löytöretkeilijä **Fernão de Magalhães** (engl. Ferdinand Magellan) löysi merireitin Atlantilta Tyynelle merelle 500 vuotta sitten, vuonna 1519.

Kuva:
Puka
Pukan
atollisaari

Magalhães vain poikkesi pienellä Puka Pukan atollisaarella, mutta hänen jälkeensä tulleet lukuisat muut löytöretkeilijät, kauppapurjehtijat ja myös sekä Englannin että Ranskan armeijan sotilaat muuttivat pysyvästi Polynesian saarten elämän. Lopulta saari saarelta Ranskalle siirtyneistä atolleista tuli Ranskan siirtomaa, Ranskan Polynesia.

Löytöretkeilijät näkivät asukkaiden koristeina upeasti välkkyviä isoja simpukankuoria. Paikallinen väestö käytti niitä myös koristeina, astioina ja jopa työvälineinä. Näistä oudon tummista simpukoista löytyi myös mystisen tummia, suuria helmiä, joita paikallinen väestö ei eurooppalaisten hämmästykseksi juuri arvostanut.

Eurooppa oli haltioissaan uusista mahdollisuuksista. Samanlainen simpukoiden keräys alkoi täällä kuin sata vuotta aiemmin Amerikan rannikolla Venezuelan rantamilla. Nyt Euroopassa kohistiin myös simpukankuorista, sillä näistä upeista Tyynen meren välkkyvistä simpukoista saatiin eurooppalaiselle hienostolle helmiäisnappeja. Helmiäisnapeista tuli uusi suurvientitavara, ja lopulta myös suuret tummat helmet löysivät tiensä Euroopan hovien ja aatelisten koruihin ja vaatteisiin.

Upea *Pinctada Margaritifera* -simpukka kalastettiin lähes sukupuuttoon 1800-luvun loppuun mennessä, mutta onneksi Ranska alueen omistajana alkoi asettaa rajoituksia ja sääntöjä simpukoiden ja helmien keräämiselle.

Vasta niinkin myöhään kuin 1960-luvulla, onnistuttiin tahitihelmien viljelyssä ja niiden laajamittainen kasvatus ja myynti käynnistyi, samalla kun luotiin tiukat säännökset villisimpukoiden ja meriluonnon säilyttämiseksi. Sen jälkeen kesti vielä vuosikymmen ennen kuin nämä tummat, välkehtivät luonnon ihmeet hyväksyttiin virallisesti helmien kaikki laatuvaatimukset täyttäväksi tuotteiksi ja niiden lukuisat luonnolliset värisävyt saivat virallisen aseman pikkutarkassa helmimaailmassa.

Lisää luettavaa:

Helsingin Sanomien artikkeli Magalhãesista 7.8.2019

<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000006197542.html>

Tutustu Tahitin ja Polynesian historiaan ja kulttuuriin:

<https://www.tahiti.com/travel/about-tahiti>

Enemmän helmiäisnappeja käyttäneistä ja edelleen toimivasta Pearlies-hyväntekijöistä:

https://en.wikipedia.org/wiki/Pearly_Kings_and_Queens

Osa 6. von Linné ja Mikimoto – monenlaista mainetta ja kunniaa

Ruotsalainen luonnontieteilijä **Carl Linnaeus** (myöhemmin **von Linné**, 1707–78) tunnetaan lähinnä eläin- ja kasvikunnan taksonomisen luokittelujärjestelmän luojana. Harva tietää, että hänellä on ansionsa myös helmien maailmassa. Hän on ensimmäinen ihminen maailmassa, joka on onnistunut kasvattamaan pyöreän helmen. Ja nimenomaan tämä saavutus, eikä suinkaan hänen suuri työnsä luonnontieteilijänä taksonomian parissa, sai Ruotsin kuninkaan aateloimaan hänet von Linnéksi.

Ennen von Linnén tutkimuksia helmien syntymekanismi oli täysin hämärän peitossa, ja helmien alkuperä selitettiin taruihin, legendoihin ja mystiikkaan perustuen. Milloin helmet syntyivät lohikäärmeen aivoissa, milloin ne olivat simpukan sisään joutuneita kastepisaroita tai merenneitojen kyyneleitä, milloin taas jumalien lahjoja ihmisille.

Linné selvitti tutkimuksissaan, että helmi alkaa kasvaa simpukassa, kun simpukan sisään joutui jokin pieni roska, hyönteinen, hiekanjyvä tai muu vastaava ärsyke. Simpukka yrittää suojautua vierasta ärsykettä vastaan peittämällä sen helmiäiskerroksilla.

Tämän hän myös pystyi todistamaan käytännössä onnistuessaan kasvattamaan ensimmäiset helmet.

*Kuva: von Linnén
helmet vuodelta 1761,
nähtävillä Linnean
Society of London -
museossa.*

Yli sata vuotta myöhemmin Japanissa tehtiin samankaltaisia kokeita, tavoitteena löytää keino saada kauniita helmiä yhä suurempien asiakaskuntien ulottuville. 1800-luvun loppupuolella oli jo kokemusta, miten kasvattaa ns. helmen puolikkaita, simpukan kuoren sisäpintaa vasten kasvaneita puolipalloja ja muita epämääräisiä muotoja.

Kokichi Mikimoto (1858-1954), syntyjään köyhästä nuudeli- ja vihanneskauppiaan perheestä, oli kunnianhimoinen ja eteenpäin pyrkivä nuori mies, jonka nykymaailma tuntee koko modernin helmenviljelyn kehittäjänä ja oppi-isänä. Mikimoto-helmet ovat nykyään ehkä maailman tunnetuin korubrändi ja Mikimoton nimi kuolematon.

Mikimoto aloitti kokeilunsa pyrkimällä aluksi viljelemään syötäviä simpukoita. Hän oivalsi, että ehkä myös helmien viljely ja erityisesti tasaisten, pyöreiden helmien kasvattaminen voisi onnistua.

Yritysten, erehdysten, tappioiden ja kilpailijoiden antamatta lannistaa Mikimoto onnistui yli kymmenen vuoden uurastuksen jälkeen vuonna 1898 saamaan ensimmäinen hyvän sadon kupolinmuotoisia, puolipyöreitä viljeltyjä helmiä.

Vuonna 1899 hän pystyi avaamaan Tokion Ginzaan ensimmäinen liikkeensä. Kuitenkin kesti vielä muutamia vuosia ennen kuin helmistä saatiin kasvatettua täysin pyöreitä. Mikimoton kehittämä alkuperäinen helmenviljelytekniikka on käytössä edelleen.

Samaa tekniikkaa käytetään kaikkialla maailmassa, oli kyse akoyahelmistä, tahitihelmistä, etelämeren helmistä tai makeanveden helmistä.

Japanissa helmien kasvatus ja erityisesti helmenistutus, jossa simpukan sisälle asetetaan kudoksen kappale ja ydinpallo, on erittäin arvostettu ja kunnioitettu ammatti. Taitavimmat mestarit ovat tehneet istutuksia kymmeniä vuosia ja kymmeniä tuhansia kappaleita ennen kuin he ovat saavuttaneet mestarin arvon.

Mikimoton unelmana oli saada koristaa maailman jokaisen naisen kaula helmillä. Helmien viljely mullisti lopulta koko maailman helmikaupan. Kauniita, laadukkaita helmiä pystyttiin ostamaan aiempaa paljon edullisemmin. Viljelyn kehittyessä myös lähes sukupuuttoon kuolleet monet simpukkalajit saivat jälleen lisääntyä turvallisemmin.

Kokichi Mikimoto eli 96-vuotiaaksi. Eräässä haastattelussa hän kertoi, että hänen hyvä terveytensä ja pitkä ikänsä johtui siitä, että joka päivä 20-vuotiaasta lähtien hän oli nauttinut kaksi helmeä veden kera.

Terveysvinkiksi totta tai tarua, mutta hänen nimensä on ainakin jäänyt elämään ikuisesti historian lehdille.

Osa 7. Oriental Pearls – Lähi-idän aidot ihmeet

Persianlahden rikkaat öljyvaltiot ovat myös historiallisia helmivaltioita. Alueen ainutlaatuiset, kulttuuriperinnön asemaan nostetut vanhat luonnonhelmivarannot ovat edelleen niin arvostettuja, että viljeltyjen helmien maahantuonti saattaa olla lailla kielletty.

Pikkuinen Bahrainin kuningaskunta Persianlahdella ei nimittäin salli lainkaan viljeltyjen helmien maahantuontia. Vuonna 1928 saarivaltiossa säädettiin edelleen voimassa oleva laki, jolla kielletään viljeltyjen helmien tuonti maahan ja kaikki kaupankäynti niillä. Seurauksena voi olla vuosi vankeutta - ei mitään siihen verrattuna, että aiemmin rangaistuksena saatettiin katkaista kädet tai jalat. Viljeltyjen helmien maahantuontikiellosta varoitetaan esimerkiksi lentokentillä hyvin näkyvästi.

Lailla haluttiin turvata aitojen Persianlahden helmien kaupallinen merkitys siinä vaiheessa, kun Japanissa **Kokichi Mikimoton** menestys helmenviljelyn alalla suuntasi helmikaupan katseet muualle.

Lähi-idän vesialueilta on kotoisin yksi maailman alkuperäisistä helmisimpukoista, *Pinctada Radiata*. On todisteita helmenkalastuksesta alueilla jo ainakin 1000 vuotta eaa. Tästä voi lukea kirjoitusarjan ensimmäisestä osasta.

Nämä ns. Oriental pearls, itämaiset helmet, olivat aikansa arvotuinta kauppatavaraa. Lähi-idän muinaiset hallitsijat käyttivät helmiä arvonsa ilmaisemiseen jo kauan ennen kuin Euroopassa tiedettiin helmistä yhtään mitään.

Samaan aikaan kun löytöretkeilijät etsivät uusia mahdollisuuksia maailman meriltä, Persianlahden helmikauppa kukoisti. Ennen Amerikan ja Tyynen valtameren helmivarantojen rantautumista Eurooppaan eurooppalaiset hallitsijat koristautuivat luultavasti osaksi jo orientin helmillä.

Persianlahden alueella helmenkalastus ja helmikauppa oli mittava elinkeino aina 1800-1900-lukujen vaihteeseen, jolloin helmet oli käytännössä kalastettu loppuun ja *Pinctada Radiata* -simpukka päätenyt lähes sukupuuttoon.

*Kuva:
Helmenkalastajia
Persianlahdella
1900-luvun
vaihteessa*

Orientin helmet ovat edelleen kuitenkin mittaamattomassa arvossa. Orientin aidoilla helmillä käydään kauppaa ja ne ovat maailman halutuimpien helmien joukossa. Kyse on siis vanhoista, vielä jäljellä olevista helmistä, joita Persianlahden rikkailla valtiolla on edelleen hallussa mittavia määriä sekä uusista luonnonhelmistä, joita kalastetaan vuosittain vain noin neljä kiloa. Vanhoja helmiaarteita voi käydä ihailemassa mm. Dubaissa sijaitsevassa helmimuseossa. Linkki henkeäsalpaaviin kuviin jutun lopussa.

Nykyään käytössä oleva termi on joko Bahrainin helmet, Basra-helmet tai Persianlahden helmet.

Persianlahden helmiä myös viljellään nykyisin. Yhdistyneissä Arabiemiraateissa on isoja, melko nuoria, mutta voimakkaasti kasvavia helmenviljelyfarmeja. Tällaiseen voi jopa päästä tutustumaan suositussa rantalomakohteessa, Ras al Khaiman emiirikunnassa, jossa sijaitsee arvostettu Suwaidi Pearls -yritys.

Lisää luettavaa ja tosi kiehtovia kuvia:

Muinaisesta helmenkalastuksesta: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-30724681>

Dubain helmimuseosta: <https://theinteriorsaddict.com/enough-pearls-to-take-a-bath-in-in-dubai>

Osa 8. Cortéz-helmet – tuhon omasta meriluonnon pelastajaksi

Moni muistaa koulusta John Steinbeckin Helmen - yksi niitä pakollisia äidinkielen lukemistoja. Tarina köyhästä meksikolaisesta helmenkalastajasta, joka löytää upean, tumman, maailman kauneimman helmen. Kirja on hieno tarina köyhyydestä, eriarvoisuudesta, unelmista, kateudesta, hyvästä ja pahasta. Mutta se helmi, jonka helmenkalastaja Kino löysi - se oli Cortéz-helmi*, joka kuten kirjan onni, oli aikoinaan vaarassa tuhoutua ympäristöineen kokonaan.

(*Helmestä käytetään muotoa Cortéz, vaikka löytöretkeilijän nimi yleisesti kirjoitetaan muodossa Cortés.)

Ei ihme, että Steinbeck otti kirjaansa juuri Cortéz-helmen, sillä ne ovat todella maailman upeimpia helmiä. Siksi näille helmille kävi kuten kävi. Espanjalainen löytöretkeilijä **Hernán Cortés** (tunnetaan myös etunimillä Hernando, Fernando) rantautui Kalifornian lahdelle, Meksikon länsirannikolle joskus vuoden 1530 tietämillä. Sitä ennen Cortés oli osallistunut melko sotaista Keski-Amerikan valloitukseen ja muun muassa kukistanut atsteekkien valtakunnan.

Kuva: Pteria Sterna- eli sateenkaarihuulisimpukka tekee loistavan sävyisiä, upeasti hohtavia harvinaisuuksia.(Perlas del Mar de Cortéz)

Cortés tapasi paikallisia ihmisiä, joilla oli valtavia, tummia, upeasti hohtavia helmiä. Helmiä oli joka puolella valtavia määriä. Vaikutti siltä, että tämä kansa oli osannut kalastaa helmiä jo kauan (vrt. kirjoitussarjan osa 2).

Cortésin jälkeen saapui lukuisia retkikuntia, jotka varmistivat kaupankäynnin ja näiden upeiden helmien päätyminen Eurooppaan tuhlailevien kuninkaallisten ja aateliston tarpeisiin. Ja kuten aiemminkin, myös nyt paikallisia ihmisiä kohdeltiin todella julmasti ja heidät pakotettiin henkensä kaupalla kalastamaan helmiä.

Tätä jatkui seuraavat parisataa vuotta. "Ongelmana" oli se, että sukeltaminen vain henkeä pidättämällä ei mahdollistanut helmenkalastusta kovin syviltä vesialueilta, jolloin isoja määriä "saalista" jäi hyödyntämättä.

Mullistava keksintö ja mustan helmen tuho

Mikä oli sitten tämän upean tumman helmen ja sitä tekevän *Pinctada Mazatlanica* -simpukan tuhon tuoja? Se oli sukelluspuku.

Sukelluspuku keksittiin 1800-luvun puolivälin jälkeen. Yksi sen ajan huippukeksinnöistä, joka mahdollisti kokonaan uuden "maailman" saavuttamisen. Kypärät, ilmapumput, kumipuvut ja muut sen ajan huipputekniset varusteet toivat helmenkalastukseen ennen kokematon tehokkuutta.

Ennen sukelluspuvun käyttöönottoa syvemmällä meren pohjassa olevia simpukoita oli yritetty kalastaa sukelluskellon ja muiden apuvälineiden avulla, mutta Kalifornian lahden - tai Cortésin lahden, kuten sitä silloin kutsuttiin - kova merenkäynti ei suosinut kömpelön sukelluskellon käyttöä.

Jo 1890-luvun lopulla alkoi näkyä merkkejä helmiapajien ehtymisestä. Amerikan uraauurtava vesiviljelyasiantuntija ja alan tiedemies **Gaston Vivés** perusti 1893 maailman ensimmäisen simpukoiden kasvattamon ja viljelylaitoksen Meksikoon, Kalifornian lahdelta. Se oli aikansa todellinen edelläkävijä niin edustamansa alan, käytetyn tekniikan, vesiensuojelun kuin onnistuneen tuotannon takia. Vielä tänä päivänä Vivésin tuotantolaitokset pitävät hallussaan suurimman koskaan toimineen simpukka- ja helmenkasvattamon titteliä.

Vivésin yritys koki surullisen lopun vuonna 1914. Samalla annettiin kuolinisku vuosikymmeniksi niin luonnonvaraisille kuin viljellyille Cortéz-helmille. Meksikon kapinan aikana kapinalliset ja ryöstäjät tuhosivat koko helmifarmin ja polttivat kaikki sen arkistot eikä Vivés enää koskaan saanut mahdollisuutta kasvattaa uusia simpukoita.

Ja niin kävi, että 1930-luvulle tultaessa Cortésin löytämät luonnonvaraiset helmiesiintymät olivat loppuun kalastettuja ja simpukoiden elinalueet täysin tuhottuja eikä viljelylle ollut mahdollisuuksia.

Kolme meribiologia ja mustan helmen pelastus

Käytännössä Cortéz-helmiä ei ollut maailmassa kuuteen vuosikymmeneen. Niitä tuottavat simpukat ovat todella tarkkoja asuinympäristönsä suhteen. Ne vaativat puhdasta vettä ja vain puhtaassa merivedessä eläviä tiettyjä planktoneita ruuakseen.

Sitten tapahtui jotain ainutlaatuista. Ehkä ensimmäinen nykyaikainen kestävän kehityksen ja merten suojelun konkreettinen ihme.

Vuonna 1991 kolme nuorta meribiologia käynnisti Guayamasissa Sonorassa yliopiston tutkimusprojektin, jonka tavoitteena oli elvyttää käytännössä sukupuuttoon kuolleet *Pinctada Mazatlanica*- sekä *Pteria Sterna* -simpukat sekä niiden täysin tuhottu ja saastunut elinympäristö Kalifornian lahdella. Tavoitteena oli myös luoda uudelleen koko helmenviljelyprosessi näiden vaativien otusten kanssa.

Useita vuosia jatkunut projekti sai aikaan ensinnäkin simpukkakantojen elpymisen, mikä tarkoitti tietenkin koko niiden elinympäristön puhdistumista ja Meksikon läntisten merialueiden elpymistä. Tuskinpa nämä kolme nuorta miestä työhön ryhtyessään ymmärsivät, kuinka merkittäviä asioita heidän projektinsa tulisi saavuttamaan. Merialueelle ovat vuosien saatossa palanneet monet vesieliölajit, kasvit, kalat, linnut sekä tietysti kaiken alkutavoite - simpukat.

Vesi on saasteetonta ja tarjoaa monille vaarassa olleille eläinlajeille uuden elinmahdollisuuden. Hyvinvoiva simpukkakanta huolehtii vesialueen mikrobiston kunnossapidosta.

Tumman eri sävyiset Cortéz-helmet ovat maailman arvokkaimpia ja harvinaisimpia viljeltyjä helmiä. Kun kiinalaisia makeanveden helmiä tuotetaan vuosittain noin 2000 tonnia, Akoya-helmiä noin 50 tonnia ja Tahiti- ja Etelämeren helmiä noin 11-12 tonnia, Cortéz-helmiä tulee myyntiin vuosittain vain noin neljä kiloa eli noin 4000 kappaletta. Tämä kolmen biologin perustama yritys on maailman ainoa Cortéz-helmiä kasvattava yritys ja se toimii edelleen alkuperäisten periaatteiden mukaisesti, luonnon pelastaminen kaiken edellä.

Kuva: Pteria Sterna -simpukka on toiselta nimeltään sateenkaarihuulisimpukka, ja sen tekemät tummat helmet säihkyvät sateenkaaren sävyissä.

Helmet, vaikkakin arvokkaita rahan tuojia ovatkin, ovat vähän sivutuote kaikelle suuremmalle.

Hieno tarina, eikö?

Osa 9. Makeanveden helmet – buddhan kuvista helmimaailman mullistajiksi

Miten olisi pieni, sievä buddhankuva tai vaikka puhemies Maon kuva helmiäisellä päällystettynä? Tällaiset hieman hämmentävät tuotteet ovat edelleen suosittuja turistien tuomisia Kiinasta, mutta niiden historia juontaa tosi kauas taakse päin, ja ne ovat itse asiassa tärkeä osa helmien historiaa.

Kauan ennen Kokichi Mikomotoa (osa 6) tai Gaston Vivésiä (osa 8) Kiinassa osattiin vaikuttaa simpukoiden helmentekoprosessiin. Tosin varsinaisesti helmiä, eikä ainakaan pyöreitä, osattu kasvattaa ennen 1960-lukua.

Kiinalaiset helmiäisbuddhat olivat tärkeitä lahjoja ja koristautumisesineitä jo Ming-dynastian kaudella 1300-luvulla. Kun simpukan sisäkuoren ja massan väliin sijoitettiin pienen pieni, vaikkapa norsunluusta veistetty Buddhan kuva-aihiö, simpukka päällysti sen helmiäiskerroksilla. Simpukat, joita tähän käytettiin, olivat makeanveden simpukoita, joita on ollut Kiinassa useita lajeja luonnostaan jo vuosituhansia. Ne olivat nykyisten, jalostuksella kehitettyjen makeanveden helmisimpukoiden esi-isiä.

Menetelmällä pystyttiin saamaan simpukat tekemään lähes mitä tahansa kuvioita. Buddhan lisäksi simpukat työstivät kauniita kukkakuvioita, erilaisia eläimiä, hallitsijoiden kuvia ja mitä nyt mieleen tuli.

Puhemies Maon helmiäiskuva oli tietysti itsestäänselvyys kansantasavallan synnyn jälkeen.

Kuva: Simpukan sisäpintaa vasten tehtyjä kuva-amuletteja. (Springer Open book. Goods and Services of Marine Bivalves)

Virallinen termi näille erikoisille kuvatuotteille on blister-helmet, eli "kupla" tai "rakkula". Ne kun ovat ikään kuin kupla simpukan sisäpinnalla. Ne ovat ensimmäinen osoitus ihmisen puuttumisesta helmien syntyyn. Ne ovat porras sekä makeanveden helmituotannolle että Kokichi Mikimoton kehittämälle viljelytekniikalle. Mikimoto kasvatti myös aluksi blister-helmiä ja teki sillä tekniikalla kokeita tavoitteena löytää keino kasvattaa täysin pyöreitä helmiä.

Mikimoton lopulta kehittämällä tekniikalla myös Kiinassa tuotettiin 1900-luvun alkupuolella viljeltyjä merivesihelmiä, ja erityisesti vuoden 1949 jälkeen, jolloin Kiinan kansantasavalta perustettiin, helmenviljely sai merkittävän aseman Kiinan kansantaloudessa. Makeanveden simpukoiden kanssa helmenkasvatus ei aluksi ottanut onnistuakseen, mutta 1960-luvulla valtion kontrolloima simpukkateollisuus onnistui vihdoinkin saamaan aikaiseksi jotain.

Ensimmäiset Kiinassa kasvatetut makeanveden helmet näyttivät riisimuroilta, ja niin niitä myös maailman helmiasiantuntijat alkoivat kutsua. Ne olivat pieniä, ryppypintaisia, melko huonolaatuisia ja mitättömästi hohtavia pieniä puikuloita.

Riisihelmet olivat kuitenkin lähtölaskenta valtavalle helmiteollisuudelle.

*Kuva: Koru tehty vanhoista riisihelmistä ja uudemmissa pyöreistä makeanveden helmistä.
(Koruliike Pearly Parrot)*

1980-luvulla tekniikat ja osaaminen olivat kehittyneet niin, että markkinoille pystyttiin tuottamaan jo melko hyvälaatuisia barokkimuotoisia (epäsäännöllisiä monimuotoja) sekä ovaalin muotoisia makeanveden helmiä. Vuosikymmen myöhemmin markkinoille tuli myös erittäin hyvälaatuisia pyöreitä helmiä. Helmien kasvatus ja kauppa kävi myös helpommaksi, kun se vapautettiin valtion kontrollista.

Makeanveden helmet alkoivat uhata perinteisten merivesihelmien, eli akoya-, tahiti- ja etelämeren helmien markkinoita vahvasti 1990-luvun lopulla. Vuonna 2000 Kiinassa tuotettiin jo valtavia määriä erimuotoisia makeanveden helmiä, joista jopa 30–40 prosenttia olivat täysipyöreitä.

Vuoden 2010 kieppeillä kiinalaiset onnistuivat jalostamaan simpukan, joka suostuu kasvattamaan todella isoja helmiä samalla tekniikalla kuin merivesihelmiä kasvatetaan. Markkinoille tulvahti isoja, hyvähohtoisia, valkoisia ja muita luonnollisia, valtavan upeita sävyjä olevia helmiä, joiden tuotantokustannukset ovat murto-osa esimerkiksi etelämeren helmien kustannuksista.

Upeita, uuden viljelytekniikan tuottamia makeanveden helmiä. Värity ovat luonnolliset ja silmiä hivelevän kauniit.

Maailman helmikauppa ja koko kilpailutilanne mullistui.

Tällä hetkellä Kiinassa tuotetaan vuosittain yli 3500 tonnia helmiä vuosittain (makeanveden helmiä siitä on lähes 2000 tonnia). Se on aivan mieletön määrä helmiä, jos ajatellaan yhden helmen painavan keskimäärin gramman tai pari.

Kiinalaisia helmiä on kaiken muotoisia: pyöreitä, soikeita, nugetteja, litteitä, pitkulaisia, isoja, pieniä. Ja kaiken värisiä: valkoisia ja vaaleanpunertavia luonnollisia värejä sekä värjättyjä lähes mihin tahansa väriin - mitä vain ikinä helmentuottajat ja kauppiaat keksivät.

Makeanveden helmien viljely ja myynti poikkeaa lähes kaikilta osin merivesihelmien tuotannosta - vesiekologiasta alkaen. Makeanveden helmiä tuotetaan massatuotannon elkein, mikä tekee niistä edullisia ja jopa arkisia. Vain hienommat yksilöt nousevat tästä massasta.

Kuva: Helmisimpukoiden kasvatusta Kiinassa

Makeanveden helmiä kasvatetaan muuallakin maailmassa, esimerkiksi Yhdysvalloissa, Intiassa ja Vietnamin. Kiina tuottaa kuitenkin 99 prosenttia maailman makeanveden helmistä tänä päivänä.

Osa 10. Helmiviljelyn nykypäivä – ekologiset arvot ja kestävä kehitys

Koko helmiviljelyn ekologia, simpukoiden elämä, niiden elinolosuhteet ja helmien synty ovat muuttuneet huikeasti sadan viime vuoden aikana. Enää ei juuri löydy täysin luonnonhelmiä, tai niiden hyödyntäminen on ankarasti rajoitettu tai suojeltu kokonaan.

Kaikki koruihin myytävät helmet ovat nykyään viljeltyjä, niin makeanveden kuin meriveden. Näin on ollut jo Kokichi Mikimoton ajoista lähtien 1900-luvun alussa (osa 6).

Yksittäisistä merten aarteista on siirrytty valtavan laajaan vesitalouselinkeinoon. Siihen toki sisältyy muutakin kuin helmien ja simpukoiden kasvatusta: kalojen, äyriäisten ja kasvien viljelyä ruuaksi. Englanniksi alaa kutsutaan nimellä marine agriculture tai aquaculture.

Useille valtioille helmien kasvatus on merkittävä kansantaloudellinen tulo. Suuria eroja on kuitenkin makeanveden helmien ja merivesihelmien viljelykäytännöissä ja sen myötä ekologisessa toiminnassa ja kestäväen kehityksen arvojen toteutumisessa.

Makeanveden massatuotanto - ekologinen stressi

Kiinassa kasvatettavat makeanveden helmet viljellään lähes massatuotannon keinoin. Simpukat elävät rehevöityneissä kasvatusaltaissa, jotka on usein rakennettu vanhojen riisipeltojen reunoja korottamalla. Vesi altaissa on runsaasti lannoitettua.

Kuva: Kiinalainen makeanveden helmien viljelyallas.

Viimeisen vuosikymmenen aikana makeanveden helmituotanto on kohdannut isoja ongelmia, eivätkä viljelijät, jotka yleensä ovat ihan tavallisia köyhiä maanviljelijöitä, ole enää saaneet helmistä sitä elantoa mitä ovat odottaneet. Makeanveden helmien markkinahinnat ovat romahtaneet valtavan ylituotannon takia.

Lisäksi huonot viljelyolosuhteet ovat saaneet simpukat voimaan huonosti ja osaltaan lisänneet viljelijöiden vaikeuksia. Vesistöt ovat saastuneet, ja viime vuosina jopa viranomaiset ovat heränneet ongelmaan. Viljelyvesistöjä on jouduttu sulkemaan ja niitä yritetään puhdistaa.

Kuten edellisessä osassa jo kerroin, makeanveden helmiä on tuotettu vuosittain noin 2000 tonnia. Itse asiassa ylituotantoa on aivan viime vuosina saatu kuriin jossain määrin. Tarkkoja tilastoja tuotantomääristä on hyvin vaikeaa löytää, mutta viimeisin arvio on, että tuotantomäärät olisivat pudonneet jopa "vain" 600 tonniin vuodessa.

Kuva: Makeanveden helmisatoa.

Makeanveden helmituotanto on valitettavasti todella kaukana ekologisesta ja kestävän kehityksen toiminnasta. Kun yksi merivesivesisimpukka tekee yleensä yhden, korkeintaan kaksi tai kolme helmeä kerrallaan, makeanveden helmisimpukkaan saatetaan istuttaa jopa 50 helmeä kasvamaan yhtäaikaaisesti. Makeanveden simpukoiden hyvinvointi on myös melko sivuseikka, toisin kuin merivesiviljelyssä, jossa simpukoista pidetään todella hyvä huolta, niiden oikeasta kasvuympäristöstä, veden laadusta ja oikeista ravinteista sekä itse simpukan puhtaudesta huolehditaan.

Merivesihelmet - Sustainable pearls

Kuten aiemmissa jaksoissa helmien historiaan on opittu, maailman luonnonvaraiset merivesihelmet kalastettiin loppuun eurooppalaisten kuninkaallisten ja aatelisten helmihulluuden takia. 1800-luvun lopulla useimmat helmisimpukkalajit ja niiden elinympäristö oli tuhottu joka puolella lähes sukupuuttoon.

Kokichi Mikimoto ei varmasti ymmärtänyt, miten laajakantoista ja tärkeää työtä hän teki kehittäessään helmien viljelytekniikan, jolla saatiin aikaan hyvälaatuisia ja kaupallisesti menestyviä, villihelmien kaltaisia helmiä. Hänen kehittämänsä tekniikka levisi 1900-luvun vuosikymmeninä Japanista halki koko Tyynen meren. Helmien viljelyn lisääntyessä luonnonvaraiset simpukkakannat pääsivät elpymään rauhassa ja lajien sukupuutto vältettiin.

Onneksi näin. Se mitä ensin ahneudella tuhottiin, on pystytty viljelytekniikalla, meribiologialla, kehittyneellä osaamisella ja ymmärryksellä pelastamaan.

Merivesihelmien - Akoyat, Etelämeren ja Tahitin helmet - viljelyssä on nykypäivänä kyse vahvasta ihmisen, luonnon ja helmien suhteesta, jossa huomioidaan kaikkien kolmen hyvinvointi. Merivesihelmien kasvattajat ovat erittäin sitoutuneita kestävän kehityksen toimintaperiaatteisiin. Koko filosofia on täysin erilainen verrattuna makeanveden helmien kasvatukseen.

Kuva: Etelämeren helmien kasvatusta Etelä-Australiassa

Suurin osa Etelämeren merivesihelmistä viljellään nykyisin kestävän kehityksen periaattein. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että merialueiden, eläinten, ympäristön sekä työntekijöiden hyvinvointi hoidetaan tarkkojen ympäristösäännösten ja kontrollin avulla.

Merivesisimpukat tarvitsevat elääkseen erittäin puhdasta vettä ja ne ovat tarkkoja ravintoplanktoninsa suhteen. Siksi Tyynen meren valtioiden suurimmat helmikasvattajat ja markkinoijat perustivat syyskuussa 2018 Blue Pledge Foundationin, jonka tavoitteena on suojella meriä ja ilmastoa, säästää kaikessa toiminnassa luonnonvaroja, vähentää muovin määrää merissä, tehdä helmituotanto täysin läpinäkyväksi ja ohjeiden mukaiseksi sekä hiilineutraaliksi sekä tukea viljelijöiden ja työntekijöiden sekä heidän perheidensä hyvinvointia takaamalla heille koulutusta ja terveydenhuoltoa.

Linkissä kerrotaan Kamoka Pearls-yhtiöstä, joka on yksi keskeisiä tahitihelmien viljelijöitä ja edelläkävijä kestävä kehityksen tuotannossa:

<https://www.nationalgeographic.com/news/2013/8/130811-eco-friendly-pearl-farming-kamoka-polynesia-oysters-environment/>

Osassa toimia on jo saatu hyviä tuloksia, ja viljelijät ovat erittäin sitoutuneita kestävä kehityksen arvoihin.

Usein kysytään, miksi vaikkapa Etelämeren helmet ovat niin hinnakkaita. Juuri tuon edellä kerrotun takia. Ne ovat kasvaneet puhtaissa merissä, hyvässä yksilöllisessä hoidossa, ilman massatuotantoa. Niiden harvinaisuutta kunnioitetaan kaikissa kasvun vaiheissa. Niiden viljelystä ja simpukoista on huolehtimassa ammatistaan ylpeitä, taitavia, huolellisia, luontoa ja omaa ympäristöään arvostavia ihmisiä, joille myös taataan kunnollinen toimeentulo.

Helmi, maailman vanhin ja luonnollisin jalokivi, kantaa ainutlaatuista historiaa mukanaan, Historiaa, jollaista ei ole millään muulla jalokivellä. Helmikorut ovat olleet arvostettuja ja kunnioitettuja tuhansia vuosia. Helmillä on myös upea ja kiehtova nykypäivä ja tulevaisuus.

Helmet työllistävät valtavan määrän ihmisiä, vaikuttavat luonnon kestävyyteen ja kehitykseen, ja jos mahdollista, ovat yhä kauniimpia.

Helmikorut ovat nykypäivää. Niiden historia kannattelee niiden tulevaisuutta. Helmikorut ovat monipuolisia käyttökoruja. Ne ovat kestäviä ja jokainen sukupolvi luo korujen ympärille uusia tarinoita ja uusia lukuja helmien historiaan.

